

EVLİLİK YOLUYLA KADIN GÖÇÜ VE TÜRKİYE’DE “RUS GELİN”LERİN DURUMU

ÜLVIYE FİLİYEVA ERKEÇ

ulviyaerkec@gmail.com

Özet

Göç yüzyıllardır dünyada bulunan her bir toplumun deneyimlediği, toplumlar üzerinde ekonomik ve kültürel etkiler bırakan önemli bir faktördür. Genel olarak göç literatüründe daha çok erkek göçmenlere odaklanılmış ve kadınlar, ailenin erkek üyelerini takip eden bir göç hareketi olarak bilinen “bağlantılı göç” kapsamında değerlendirilmişler. Fakat kadının ülke dışına göçünü hareketlendiren önemli nedenlerden birisi de yapılan uluslararası evlilikler olmuştur.

Türkiye yaklaşık 30 yıldır ağırlıklı olarak eski SSCB ülkelerinden kadın göçü almaktadır. Özellikle Rusya’dan Türkiye’ye evlilik göçü gerçekleştiren Rus kadınların sayısı artmakta, bu durum söz konusu kadınların yerleştikleri kentlerin toplumsal yaşamında değişimlere neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kadın göçü, evlilik göçü, Rus gelin.

FEMALE MIGRATION THROUGH MARRIAGE AND THE STATUS OF RUSSIAN BRIDES IN TURKEY

Abstract

Migration is an important factor that each society in the world has experienced for centuries and causes economic and cultural effects on societies. Generally, in migration literature it is focused more on male migrants and women are evaluated within the context of “*connected migration*”, which is known as a migrant movement following the male members of the family. But one of the important reasons for the women to move abroad is international marriages.

Turkey lets in female immigrants for about 30 years predominantly from the former USSR. In particular, the number of Russian women who performed the marriage migration from Russia to Turkey is increasing, which in turn causes changes in the social life of the cities in which women in question are located.

Key Words: Migration, female migration, marriage migration, Russian bride.

Giriş

Где мне хорошо, там и Родина!¹

Göç alanında yapılan çalışmalar göçün karar alma, yola çıkma, yerleşme veya geri dönme süreçlerinde göçmenin cinsiyet kimliğinin sosyo-ekonomik sınıf, kültür ve ulusal kimlik kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Cinsiyete bağlı olarak şekillenen ve yeniden üretilen göç deneyimleri kadın ve erkekler açısından farklıdır. Fakat son derece toplumsal cinsiyet temelli bir olgu olmasına rağmen kadın göçü literatürde göz ardı edilmiştir.

Göç literatüründe uzun zaman “*bağlantılı göç*”² kapsamında ele alınmış kadınların 1970’li yıllardan itibaren küreselleşmenin bir sonucu olarak meydana gelen gelir dağılımdaki adaletsizlik ve yoksullaşma karşısında gittikçe artan bir hızla göç etmek zorunda kalması, yani göçün kadınlaşması bu konunun ayrıca ele alınarak tartışılmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Kadınların küresel göç hareketlerindeki artışı ve göç ettikleri ülkelerde “*kadın işi*” olarak nitelendirilen işlerde (ev içi hizmetleri ve bakıcılık) istihdam edilmeleri kadın göçünün dinamiğini oluşturmaktadır. Bu olgu tek Avrupa’da değil, Doğu ülkeleri, Orta Doğu ülkeleri ve hatta Türkiye’de de aynı şekilde yaşanmaktadır.

Literatürde özel bir göç türü olarak ele alınan evlilik göçü ise evlilik sonucu eşlerin bir araya gelmesi, evlenmek üzere olan bireylerin bir yerden başka bir yere hareketlerinin öne çıkması, dolayısıyla çiftlerin önceden yaşadıkları yerden farklı bir yere taşınmasıyla gerçekleşmektedir. Toplum tarafından onaylanan cinsel ve ekonomik birlik olan evlilikte yeni evlilerin nerede kalması konusunda genel olarak kadın eşiyile birlikte yaşamak için yer değiştirmektedir.

Cinsiyetçi işgücü piyasasının turizm alanında göçmen kadınlara sunduğu ve onların niteliksizleşmelerine neden olan işlerden biri olan seks işçiliği de bu

¹ Rus atasözü: “Nerede huzurluysam, orası Vatanıdır”

² İş bulma veya iş tayini amacıyla göç eden ailenin erkek üyesini takip eden kadınların göç hareketine “bağlantılı göç” denilmektedir.

iş i yapan göçmen kadınlara turistlerle kurdukları ilişkiler bağlamında seyahat, eğlence, tüketim ve evlilik için fırsatlar sağlamaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte hız kazanan bilgi ve insan hareketliliği, turizm alanındaki ilerlemeler ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından sonra Türkiye'ye farklı göçmen grupları yönelmiştir. Türkiye'ye evlilik yolu ile gerçekleşen göçler neden-sonuç itibariyle karmaşık bir süreçten geçmektedirler.

1. Göç ve Kadın

Göç, göç süreci, göçü devam ettiren nedenlerle ilgili şimdiye kadar birçok teori ve model geliştirilmiştir. Fakat ulusal veya uluslararası göçü bütün boyutlarıyla açıklayabilecek tek bir teoriden bahsetmek mümkün değildir. Ekonomi, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, İletişim, Tarih, Coğrafya, Nüfus Bilimi, Psikoloji ve Hukuk gibi birçok bilim dalı toplumsal yaşamın her alanını etkileyen bir süreç olan göçle ilgilenmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar disiplinler arası bir görünüm sergilemekle birlikte, bu disiplinlerin her biri nüfus hareketinin farklı boyutları ile çalışmaktadır. Böylelikle, her bilim dalının farklı teori ve metotlara dayalı çeşitli yaklaşımları vardır (Castles vd., 2008'den aktaran Gelekçi, 2014:180).

Göç ister gerçekleştirilme nedeni ister zorunluluğu, isterse de sonuçları itibariyle farklılıklarla dolu bir süreçtir (İçduyu ve Sirkeci, 1999:260). Birleşmiş Milletler Nüfus Bürosu'nun (UNFPA) tanımına göre göç, bireyin ikametgâhını kökeni olduğu yerden başka bir yere taşımasıdır (Danış, 3). Bu coğrafi mekân değiştirme süreci ise ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısında değişim yaratan nüfus hareketidir (Özer, 2004;11). Bunun yanı sıra göç sosyal değişimin tamamlayıcı bir unsurdur (Clark ve Withers, 2007'den aktaran Özgür ve Aydın, 2010:18) ve bu olgu sosyal ve fiziki çevrelerini değişmiş insanları yeniliklere, yeni bir topluluğa uyum sağlama sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır (Tekeli, 1998:9-10).

Günümüzün toplumları küreselleşmenin etkisiyle hiç olmadığı kadar çok yer değiştirdiler (Deniz ve Özgür, 2010:14). Uluslararası göç 21. yüzyılda öne

çıkan, ülkelerin bu bağlamda “*kaynak*,” “*hedef*” ve/veya “*geçiş*” ülkesi olarak tanımlandığı bir konudur (Tekelioğlu, M., Doğan, A., Çelebi, F. 2015:3). Dünya genelinde her bir ülke göçe maruz kalmış, uluslararası göç birden fazla devleti aynı anda etkilemiş, hedef ve kaynak ülkelerde değişimlere neden olmuştur

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf).

Uluslararası göçmenler ülkelerindeki savaş, politik istikrarsızlık, yoksulluk gibi nedenlerden dolayı ayrılmak zorunda kalan, sığınmacı ve gittikçe sayıları artan mültecilerdir. 1970-2017 yılları arasında mülteci sayısı dünya genelinde 4,5 milyondan (IOM, 2005:381) yaklaşık 68 milyona ulaşmıştır (<http://www.dw.com/tr/bm-67-milyondan-fazla-ki%C5%9Fi-yerinden-edildi/av-40791689>).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2016 yılında 2 milyon 900 bin mülteci sayısı ile Türkiye'nin dünya genelinde en fazla sığınmacı ağırlayan ülke olduğunu açıklamıştır. Türkiye'yi 1 milyon 400 bin mülteci sayısı ile Pakistan ve yaklaşık bir milyon sığınmacı sayısı ile Lübnan izlemektedir (<http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-en-%C3%A7ok-m%C3%BClteci-t%C3%BCrkiyede/a-39302017>).

Son yıllarda artan göçte çeşitlenme ve “*kadınlaşma*” gözlemlenmektedir (Ulutaş ve Kalfa, 2009:14). Farklı bir toplumsal yapı içerisinde göçmen olmak, üstelik kadın göçmen olmak ise güçtür. Göç literatüründe genel olarak kadınlar işle ilgili göç eden erkeklerin izleyicisi olarak aile birleşimi kapsamında ele alınmış, kadın göçmen olgusu yeterince incelenmemiştir (Pedreza,1991 ve Kofman, 2000'den aktaran Gökbayrak, 2006). Başlangıcı insanlık tarihine kadar uzayan göç yollarında kadınlar ilk günden beri erkekle beraber yürüdüğü halde seslerini duyurabilmek için uzun yıllar beklemek zorunda kalmıştır. Çalışmalarda ve basında yıllar sonra araştırma konusu olduklarında ise daha çok ötekilerin temsili “*mağdur kadınlar*” olarak anlatıldılar. Kadınların sorunları ve mağduriyeti üzerinden şekillenen bu çalışmalar bir taraftan göç ve toplumsal cinsiyet ilişkisi bağlamında

önemli gerçekleri ortaya çıkarırken, diğer taraftan göç sürecinin kadınlar açısından olumlu olabilecek sonuçlarını yok saymaktadır (Çakmak, 2010:51).

Çakmak'ın Susan Martin'e (Martin, 2007: 1-12) dayanarak belirttiği üzere, “kadınların eril tarih yazımından nasibini alan göç literatüründeki “unutulmuşlukları” göç deneyiminin toplumsal cinsiyet bağlamında eleştirilmesini de geciktirmiştir. Oysa göç son derece toplumsal cinsiyet temelli bir olgudur. Çünkü hem erkek hem kadın göçmenlerin göç deneyimleri cinsiyete bağlı hiyerarşik ilişkilerle şekillenir ve yeniden üretilir” (2010:53).

Kadınların göç ettikleri yerlerdeki deneyimleri göç rejimleri ve politikalarından etkilenmektedir. Göç politikalarının kadın göçmenlere karşı tutumu ise kadınların erkeklere bağımlılığı ile kısıtlanarak genel varsayım etrafında oluşturulmuş, kadınlar eş olarak göç ederlerse ülkeye girişleri eş bağımlılığını teşvik edici nitelikteki bazı şartlara bağlanmıştır. Ancak kadınlar bağımsız olarak göç etmişlerse, onlara sunulan alanlar “iş” olarak nitelendirilen işler olmamakla birlikte, hepsi cinsiyet temelli ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar (Kofman vd., 2000'den aktaran Dedeoğlu, 2011:22).

Kadın göçünün nedenlerine gelince, kadınlar göçlerini 3 farklı neden doğrultusunda gerçekleştirmektedirler:

- Yeni bir yere zorunlu taşınma
- Bağımsız olarak aldıkları bir karar (Örneğin: çalışma)
- Eğitim
- Evlilik

Göç eden kadınları bu sürece iten nedenlerden en yaygın olanı yukarıda da belirtildiği üzere “bağlantılı göçlerdir”. İş bulma veya iş tayini amacıyla göç eden ailenin erkek üyesini takip eden kadınların göç hareketine “bağlantılı göç” denilmektedir. Bu durumda kadın bağımsız olarak göç kararı vermemiş, aile içindeki konumuna bağlı olarak göç etmiş bulunmaktadır (İlkkaracan, 1998:3).

Çalışma amaçlı düzensiz göçler de son yıllarda kadın göçünün artmasının yaygın nedenlerinden biridir. Örneğin, 1991 yılında eski Sovyetler Birliği'nin çöküşü beraberinde işsizlik ve yoksulluk getirmiştir. Bu süreçte kadınlar bu iki zorluğu derinden tecrübe ederek daha iyi bir hayat arayışı için göç etmeye başlamışlardır (Ulutaş ve Kalfa, 2009:15).

2. Evlilik Yoluyla Kadın Göçü

Literatürde özel bir göç türü olarak ele alınan evlilik göçü, evlilik sonucu eşlerin bir araya gelmesi, evlenmek üzere olan bireylerin bir yerden başka bir yere hareketlerinin öne çıkması (Fan ve Li, 2002; P. İlkaracan ve İ. İlkaracan, 1999'dan aktaran Deniz ve Özgür, 2013:152-153), dolayısıyla çiftlerin önceden yaşadıkları yerden farklı bir yere taşınmasıyla gerçekleşmektedir (Özgür ve Aydın, 2010:21).

Evlilik yolu ile gerçekleştirilen göçün gittikçe artması bu yeni göç biçimini önemli bir araştırma alanı yapmaktadır (Dedeoğlu, 2011:141). Ataerkil toplum düzeni kadın edilgenliğini ve göç eden erkeklere bağımlılığını açıklayan bir unsurdur. Ataerkillik olayın esasını oluşturmakta ve kadınlar daha iyi bir hayat, güvence ve refah için evlilik göçüne yönelmektedirler. Bu evlilikler kadınların ekonomik bakımdan ilerlemelerini sağlayan iyi bir seçenek sayılabilmekle beraber, evlilik olayını, göçün sonucu değil aracısı yapmaktadır (Özgür ve Aydın, 2010: 21).

Her ne kadar ekonomik fırsatlar göçün arkasındaki temel güç olsa da seyahat imkânlarının kolaylığı, internetin yaygınlaşması, yurtdışında okuyan, çalışan, seyahat eden bireylerin artması insanların uzak mesafelerde yaşayanlarla evlilik yapmalarına izin vermektedir. Uluslararası evlilikler, erkeklere göre daha az ekonomik düzeye sahip kadınların göç etme nedenlerini etkileyen bir olgudur (Sinke, 1999 ve Piper, 2003'den aktaran Dedeoğlu, 2011:141).

Evlilik iki kişi arasında kurulan, toplumsal işlevi olan, toplum tarafından onaylanan cinsel ve ekonomik bir birliktir. Toplumda hemen her konuda var olan normlar yeni evlilerin nerede yaşayacaklarına dair de mevcuttur. Genel

olarak toplumlar kadından daha fazla beklenti içerisinde oluyor ki evlendiğinde de eşiyile birlikte yaşaması için yer değiştirmesi kadından beklenmektedir (User, 1997 ve Fan ve Huang, 1998'den aktaran Özgür ve Aydın, 2010:21).

Evlilik göçünde tartışmalı bir kavram olan “itici” ve “çekici” nedenlerin etkili olması konusunda İnci User (User, 1997: 556-563) ile Cevdet Yılmaz'ın fikirleri çelişmektedir.

Ağırlıklı olarak kadınlara özgü bir göç nedeni olan evlilik göçünde, temel göç biçimlerinde rastladığımız ‘itici’ ve ‘çekici’ özelliklerden ziyade kadının evlilik kurumunu birlikte oluşturacağı kişinin bulunduğu ayrı bir mekâna hareketini görüyoruz. ‘İtici’ etkenler bireyleri ya da toplulukları bağlı oldukları yerden uzaklaşmaya mecbur eden, ‘çekici’ etkenler ise belli bir yere cezbeden ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel etkenler olarak nitelendirilebilirler. Böylece, evlilik göçünün her ikisinden de farklı olduğu meydana çıkmaktadır. Burada söz konusu kadının terk ettiği veya gittiği coğrafi mekânla olan itme-çekme ilişkisi değil, evlilik kurumunu birlikte oluşturacağı kişinin bulunduğu bir diğer mekâna hareketidir. Evlilik göçüne benzer bir şekilde, ‘bağlantılı’ göçte de ‘itici’ ve ‘çekici’ etkenlerin kadınların kendilerinden ziyade yanında ya da peşinden gittikleri erkeklere yönelik olduğunu görebiliriz (User, 1997'den aktaran P. İlkaracan, İ. İlkaracan, 1998:3).

Cevdet Yılmaz ise “Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç” makalesinde bu konuyla ilgili farklı bir görüş ortaya koymaktadır. Makalede, Türkiye’de özellikle 1980’li yıllarda kırdan kente gerçekleşen evlilik göçlerinde *itici*, *çekici* ve hatta *iletici* faktörlerin rol oynadığı vurgulanmaktadır. Yılmaz, ekonomik durum, iş imkânlarının yetersizliği, eğitim ve sağlık gibi unsurların “*itici faktörleri*” oluşturduğunu; daha iyi eğitim, daha iyi sağlık olanakları, kent hayatına duyulan özlem ve iş imkânlarının “*çekici faktörleri*” oluşturduğunu belirtmektedir. Bu iki faktör arasındaki ilişkiye aracı olan, onu kolaylaştıranın ise “*iletici faktörler*” olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye’nin en ücra yerlerinden İstanbul’a gününbirlik ulaşım imkânlarının yaranması

“iletici” faktörlerin başında gelmekte, bunu daha önce gidenlerin arkadan gelenlere yardımcı olması, yani hısımlık ve hemşerilik bağları izlemektedir. Ayrıca, iletişim ve haberleşme imkânlarının yaygınlaşması, gazete, televizyon ve internetin yaygınlaşması da iletici faktörleri oluşturmaktadır. Çalışmada, kırlarda yaşayan genç kızların kentlerdeki akranları ile evlendikleri veya kente göç etmek koşuluyla köydeki akranıyla evlenerek kente yerleştikleri vurgulanmaktadır (2009:222).

Yılmaz’ın makalesi her ne kadar Türkiye’de iç göçle ilgili olsa da kanımca geliştirdiği fikir uluslararası evliliklerde de geçerlidir. Bu faktörler yalnız Türkiye’de iç evlilik göçünde değil, uluslararası evlilik göçü özellikle de Rus-Türk evliliklerinde de kendini göstermektedir.

Evlilik göçünde “itici” ve “çekici” faktör olgusu tartışmalı bir kavramdır ve İnci User’in belirttiği gibi “bağlantılı göçle” doğrudan ilişkisi olmayabilir. Ancak evlilik göçünde bu faktörlerin rolü konusunda benim tercihim Cevdet Yılmaz’ın tutumundan yanadır. Kadınların evlilik yoluyla göçünde tabii ki doğrudan itici ve çekici nedenler vardır. Rus kadınları 1990’lı yıllardan beri tek Türkiye’ye değil, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, ABD’nin yanı sıra Batı Avrupa’ya da evlilik göçü gerçekleştirmiştir. Ülkemizde gerçekleşen bu evliliklerde de Rus kadınları açısından itici, çekici ve hatta iletici faktörlerin olduğu bariz görülmektedir. Bu faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

Bir Rus Kadını İçin Türkiye’de Olabilecek Çekici Faktörler

- Enformel işgücü piyasasının genişliği
- Kayıt dışı çalışma olanakları
- İklim
- Türk erkeklerinin yoğun ilgisi, evlilik

Bir Rus Kadını İçin Rusya’da Olabilecek İtici Faktörler:

- Ekonomik durum
- Evlilik piyasasındaki dengesizlik
- Rus erkeklerinin alkol bağımlılığı

Bir Rus Kadını İçin Olabilecek İletici Faktörler:

- İnternet
- Sosyal medya, çöpçatan siteleri
- Türk dizileri
- Türkiye'ye vize kolaylığı
- Erişilebilir turistik seyahat imkânları

Evlilik göçü Batıda daha çok Hindistan'dan İngiltere'ye giden kadınlarla adını duyurmuştur. Günümüzde Hindistan'ın yanı sıra Filipinler, Bangladeş, Tayland ve Çin gibi Asya ülkelerinden Batı Avrupa, ABD ve diğer gelişmiş ülkelere evlilik göçleri yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir (Yılmaz, 2009:224). Hindistan ve Malezya gibi düşük gelirli ülkelerde de kadınlar evliliği kırsal alandan kaçış yolu olarak görmekteirler. Bu durumun benzeri Taylandlı kadınlar arasında da yaşanmaktadır. Evlilik ve bu yolla gerçekleşen göç, bu ülkelerde de kırsal alanlarda yaşayan kadınlar için aile ve daha iyi iş fırsatları anlamına gelen bir olgudur. Bu özelliklere uluslararası evliliklerde sık rastlanmaktadır (Özgür ve Aydın, 2010:22).

Evliliğin göçü motive ettiği veya göç etme isteğinin evliliğe sebep olduğunu belirlemek, evlilik ve göç arasında tek yönlü bir ilişki olmadığından dolayı zordur. Ülkesinden ayrılmak isteyen ve bunun için nedenleri olan bir kadın hedef seçtiği ülkenin vatandaşı ile evlenmediği sürece oraya yerleşmesi zor olmaktadır. Bu yüzden evliliğe kadın göçünü sağlayan bir strateji olarak da dikkat çekilebilir (Piper, 2003'den aktaran Dedeoğlu ve Gökmen, 2011:144).

3. Dünden Bugüne Türkiye'ye Rus Kadın Göçü: “Haraşo”dan “Nataşa”ya

3.1. 20. Yüzyılın Başlarında Türkiye'ye Rus Kadın Göçü

20. yüzyılda Türkiye iki kere yoğun Rus göçüne maruz kalmıştır: Rusya'da 1917 Devrimi sonucunda Beyaz Rusların³ İstanbul'a göçü ve 1990 yılı sonrası eski Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra başlayan göç. Yaklaşık 70 yıl arayla meydana gelen her iki göçte de kadın görünürlüğünün çok

³ Ekim 1917'de Bolşevikler Çarlık rejimini yıktıktan sonra iktidar mücadelesi başlayınca, çarlık rejiminin devamını isteyen Menşevikler ordu kurarak ismini Beyaz Ordu koydular. Daha sonra Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Beyaz Ordu mensuplarına burada Beyaz Ruslar denildi.

olduğu ve yerleştikleri yere kadınların daha çok etki ettiği gözlemlenmektedir.

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde meydana gelen savaşlar sonucu çok kısa sürede İstanbul yoğun göç almaya başlamış, her milletten insan kendisini İstanbul'da güvende hissetmiştir (Ulu, 2013:107-108).

Rus göçmenler İstanbul'a gelirken ülkelerindeki yaşam tarzları ve kültür anlayışlarını da buraya taşımış, toplum içerisinde şaşkınlık yaratarak kendileri hakkında dışlayıcı ve aşağılayıcı önyargıların üretilmesine neden olmuşlardı. Bununla beraber, Osmanlı toplumu "*pavyon*" ve "*gece kulübü*" gibi mekânları bu göçmenlerden öğrenmiştir (Ulu, 2013:110). Zor durumda ve gelirsiz birçok Rus göçmenin İstanbul'a sığınması alkol, kumar, kokain, fuhuş gibi toplumsal sorunların da ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Toprak, 1992:72).

1921 yılında Rus göçmenleri İstanbul sokaklarında çiçek, kâğıttan bebek, yağlıboya İstanbul resimleri, pasta, kek, biblo, Rusça kitap ve gazete satarken görmek mümkündü. Sokaklarda ve cami merdiveni gibi yerlerde uyuyan, dilenen, bazen de açlıktan hıçkıra hıçkıra ağlayan, lokantalarda garsonluk yapan Ruslar arasında eski prenses veya generaller vardı. Yalvara yalvara sigara, kâğıt ve çiçek satan profesörlere, üniformalarıyla "beş kuruşa bir matmazel" diye bağırarak bebek satan askerlere veya eski bir milyonere rastlamak zor değildi (Ulu, 2013:111).

Yukarıda da belirtildiği gibi, 1918-1940 yılları arasında büyük çoğunluğu kültür, sanat ve eğlencenin merkezi olan İstanbul'un Beyoğlu semtinde mesken tutan Ruslar, kentin yaşamını derinden etkilediler. İmparatorlukların sonu olmuş Cihan Harbi sonrası savaşa katılmış ülkelerin hiçbir şehrinde İstanbul'un yaşadığı kadar toplumsal çöküntü yaşanmamıştı. Yeni bir ulus kurarken Ankara'dan yola çıkılması da sadece stratejik nedenlerden kaynaklanmıyordu ve Ankara Pompei'den⁴ uzak durmaktan yana tutum sergiliyordu (Toprak, 1992:72).

⁴ M.Ö. 79 yılında Roma'nın bir ticaret şehri olan Pompei kenti Vezüv yanardağının harekete geçmesi sonucu lavlar altında kalmış, aniden felakete yakalanmış, kaçamamış insanları ise oldukları yerde donakalıp taş

Jak Deleon, “*Beyoğlu’nda Beyaz Ruslar*” kitabında Bolşevik İhtilali’nden kaçan 1921 yılında sayısı 150 bine ulaşan göçmenleri anlatırken, deyim yerindeyse İstanbul’un Ruslar yerleşen semtinde ihtişamla rezaletin iç içe olduğunu aktarmaktadır (1990:11).

Gittikçe Rus kadınları sorun olmaya başlamışlardı. Sarışın göçmenlere yardım elini uzatan İstanbul beyefendileri gönüllerini de onlara kaptırmışlardı. 1923 yılında İstanbul’un 40’a yakın seçkin kadını hükûmete başvurarak Rus kadınların İstanbul’dan kovulmalarını istediler. Onlara göre asırlardan beri Moskof ordularının yapamadığı tahribatı Rus dilberleri İstanbul’a yapabilmiş, yaşı 18 ila 30 arasında olan erkekler barlara, lokantalara, içki ve kokaine müptela olmuş, Rus kadınları nezih Türk kızlarına kötü örnek oluşturmuş ve böylece Türk ırkı tehlikeye maruz kalmıştır (Toprak, 1992:77).

Göçmen Ruslar her ne kadar eğlenceyi, müziği, sanatı geldikleri yere taşıyarak yaşatsalar da içlerinde hep savaş dehşeti, göçe zorlanmış olmanın hüznü vardı. Özellikle aristokrat kökenli olanların çektikleri zorluklar daha çoktu. Bu Rusların en takdir edilen yanı ne iş olursa olsun yapmaları, çalışkan olmalarıydı (Deleon, 1990).

3.2. 1990 Yılı Sonrası Türkiye’ye Göç Eden Rus Kadınlar

1 Ocak 2017 istatistik verilerine göre 68.044.372 erkek, 78.760.000 kadın olmak üzere toplam 146. 804. 372 kişilik nüfusa sahip Rusya Federasyonu (<http://www.statdata.ru/russia>) “*Kadın ülkesi*” olarak adlandırılmaktadır.

Günümüzde Rusya’da yurtdışına kadın göçüyle ilgili istikrarlı bir coğrafi kararlılık, bir nevi yazılmamış kanun mevcuttur. Rusya’nın Avrupa tarafından Avrupa Birliği ve Yakın Doğu ülkelerine (Türkiye, Arap Emirlikleri, Kıbrıs, İsrail vs.), Uzak Doğu Federal Bölgesi’nden Asya ülkelerine (Japonya, Çin ve Kore) çalışma amaçlı göç gerçekleşmektedir. Fakat bölgeden bağımsız olarak büyük bir kısım ABD, Kanada ve

dönmüşlerdir. Pompei halkı ahlaka aykırı bir hayat tarzı seçmiş, şehirde zevk, sefa, fuhuş, kumar, alkol ve eşcinsellik hat safada olmuştur.

Avustralya'ya göç etmektedir. Rusya vatandaşlarının ikamet yerini değişmesi olarak bilinen “*klasik göç*” geleneksel olarak ABD, Almanya ve İsrail'e yönelmiştir. Ancak, son on yıl içinde Rusya'ya yakın olan Finlandiya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Türkiye gibi ve Rusya'ya kayda değer uzaklıkta olan Avustralya, Yeni Zelanda, Tayland, Latin Amerika'sı gibi “*yeni göç ülkeleri*” sayesinde göç coğrafyasında önemli bir çeşitlenme meydana gelmiştir. Birçok kişi daimî ikametgâh için sermayeleri ile birlikte yola çıktılar ve hedef ülkenin vatandaşı olarak o ülkelerin ekonomisine yatırım yaptılar (Лукьянец & Рязанцев, 2016:63).

Rus kadınları Türkiye'yi göç hedefi olarak seçmesinde ülkedeki turizm sektörünün gelişmesinin katkısı ortadadır. Önce tatil yapmak amacıyla gelen büyük çoğunluğun daha sonra bu ülkeye göç etmesi artık yaygın hal almıştır.

Son yıllar Rus-Türk evliliği ve işgücü göçü alanındaki yükseliş Türkiye illerindeki Rus nüfusun sayısında keskin artışa yol açmıştır (Рязанцев, 2007:4). Deniz ve Özgür'e göre, SSCB'den gelen göçmenler Antalya ilini İstanbul ilinden daha çok tercih etmekte. 2000 yılında yapılmış Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre; Türkiye'ye göç etmiş ve doğum yeri Rusya Federasyonu olan nüfusun 11.021'i Antalya'da, 3.565'i ise İstanbul'dadır (2010:16).

Öncelikle, Rus kadın görünürlüğünün Türkiye'de en fazla olduğu Antalya ili konumuz açısından önemlidir. Şehirde hemen hemen her adımda Rusça konuşanları duymak, mağaza, kafe veya başka işyerlerinin isimlerinin Türkçeye birlikte Rusça da yazılması, kentte Ruslara yönelik okul, kurs ve kendilerinin kurdukları derneklerin sayısının çok olması, Rusların bir tek turizm alanında değil, diğer alanlarda da çalışıyor olması bu şehrin kısmi de olsa “*Ruslaşmasından*” haber vermektedir diyebiliriz.

Türkiye'nin turizm şehri olan Antalya özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası göçün en çok hedef seçtiği şehir olmuştur (Deniz ve Özgür, 2010:1).

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya ile Türkiye arasında ilişkilerin sıkılaşması zamanla Antalya'da sosyal dinamikleri de etkilemektedir. Daha iyi bir yaşam için ekonomik nedenle başlayan göçler, evlilik, eğitim ve iyi iklim koşulları nedeniyle devam etmektedir. Böylece, Antalya'da ve Türkiye genelinde Rus göçmen kadın ağları oluşmaktadır (Deniz, 2012:2).

Antalya'da yüzde 95'i kadın olmak üzere 60 bin Rus yaşamaktadır. 40 bin Rus kadın Türk erkeklerle evlenmiş, 80 bin çocuk dünyaya gelmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/antalyanın-rus-gelinleri-evlerine-geri-dondu-40414397>). Ruslar, genel olarak yerel halkla iyi geçiniyor, birçoğu çocuklarını Türk toplumunda büyütmeye çalışmaktadır.

Kente yerleşmiş Rusların büyük çoğunluğu turist olarak gelmiş, daha sonra kalmaya karar vermiş, iş sahibi olmuş veya Türk vatandaşları ile evlenmiş kadınlardır. Antalya halkı artık sayıları gittikçe artan, kendilerini iyi yönden gösterme şansı bulmuş, dernek kurmuş, ülkelerinde aldıkları yüksek eğitimlerine uygun iş bulup çalışan veya sadakatli bir eş olan ev hanımlarını tanıdıkça Ruslara alışmıştır. 1990'ların başında Türkiye'nin kuzeyinde yaygın olan ve ahlaksızlığı simgeleyen, aşağılayıcı bir ifade olarak kullanılan "Nataşa" adı ve imajı burada çoktan yok olmuştur. T24 gazetesinin DHA'dan aktardığı bir haberde, Alanya Rus Dili Konuşanlar İş birliği ve Dayanışma Derneği (ARDİD) Başkanı Anjelika Anzhela'nın, Türkiye'de yerleşik yaşayan Ruslar sayesinde, Rus kadınların olumsuz imajının silindiği konusundaki açıklaması yer almaktadır. Türklerin Rusları daha iyi tanımaya başladığını vurgulayan Anjelika, bunun sonucunda hem tatil yapan hem de yerleşik yaşayan Rusların Türklerle evlenerek yuva kurduklarını söyledi (<http://t24.com.tr/haber/yabanci-gelinler-en-cok-hangi-ulkeden-geliyor,284867>).

Bir Rus psikoloğu ilginç bir öngöründe bulunarak, "*Melezler- 'Türk-Rus' çocuklar, sadece Rus veya sadece Türk olanlara göre daha yetenekliler. 10 yıl sonra Antalya, bu melez çocuklarla muhtemelen çok daha farklı bir kent olacaktır!*" (<http://t24.com.tr/haber/rus-kadini-ile-turk-erkegi-birbirinin-aynasinda-neleri-iyi-neleri-kotu-buluyorlar,266930>).

Türkiye’de Rusların yoğun olduğu illerin Antalya’nın yanı sıra İstanbul ve Ankara olduğu düşünülse de İzmir ve diğer şehir ve kasabalarda da hatta umulmadık yerlerde bile onlara rastlamak mümkündür. Bu Rusların büyük çoğunluğu Türk vatandaşı ile evliliği sürmekte olan veya boşanmış, ancak Türkiye’de kalmayı tercih etmiş kadınlardır (<http://t24.com.tr/haber/turk-ve-rus-erkekleri-kimin-sorumluluk-duygusu-daha-guclu,111319>).

Türkiye’ye farklı dönemlerde gelen Rusların oluşturduğu imaj önemlidir. Sokak araştırmaları sırasında 10 yıl öncesinde olduğu gibi Rusya ile ilgili ilk akla gelen 5 kelime sorulduğunda verilen yanıtlar hala aynı: Nataşa, mafya, votka, Kalaşnikof, bale. Ancak televizyon yayımının az olduğu dönemlerde Türklerin Ruslarla ilgili düşünceleri daha pozitif. Örneğin, 2017 yılı itibariyle 30 yıl önce Türklere Ruslar sorulduğunda, ilk akla Beyaz Ruslar, Paskalya, Sibirya, ayılar, Rus restoranları, güzel kızlar, komünistler ve Gagarin geliyordu. Türkiye’de Rus kadın stereotipi büyük izlenim bıraktığından dolayı, herhangi bir Rus kadın iş ararken, ev kiralarken veya tek başına tatil yapmak isterken olumsuz davranışlarla karşılaşmaktadır. Eğer karşılaşmamışsa bile, televizyon veya gazete haberlerinde bu izlenimdeki başlıkları görebilmektedir. Fakat savaşa katılan eşinin dönüp dönmeyeceğini korkuyla bekleyen, fabrikalarda çalışan, parti toplantılarına, mitinglere katılan, kıyafet ve erzak için uzun kuyruklarda bekleyen, evde çocukların derslerini kontrol eden, temizlik yapan, günde 3 öğün yemek hazırlayan Rus kadınlar hatta çocuklarını dans, müzik okulları, spor, tiyatro ve sinemaya götürmeyi de ihmal etmiyorlardı. Ayrıca, bu kadınlar geceleri bilimsel çalışmalarını yazan “*babuşka*”ların neslinden gelmektedirler. Bu fenomeni devrimler, savaşlar, yeniden yapılanmalar veya ekonomik krizler yıkamamıştı. Bu nedenle, Türkiye’deki Rus kadınların isteği çocuklarının çekinmeden annelerinin Rus olduğunu söyleyebilmesidir (Ризаева, 2008:189-200).

4. Rus Kadın Göçmenlerin Türkiye’deki Yasal Durumları

Rus kadınları genellikle ülke dışına birkaç temel yolla göç etmektedirler: resmi, yarı resmi ve yasadışı yol.

a) Resmi yol – gelişmiş ülkelerde ekonominin çeşitli sektörlerine organize şekilde düzenlenmiş kadın emeği göçü, bağımsız olarak iş arama (burada resmiyet işveren ile çalışan arasındaki iş sözleşmesi ile yer bulmaktadır) veya evlilik ile gerçekleşmektedir.

b) Yarı resmi yol – bir yabancı ile sahte evlilik yapan veya turist vizesi ile iş arayan kadınların izlediği yoldur. İki durumda da kadınlar büyük risk almaktadırlar. Çünkü yabancı bir ülkede kadınlar eşlerine, seyahat acentelerine veya işverenlerine tamamen bağımlı olmakta, pasaportları ellerinden alınmakta, çalışma izinleri alınmamakta, neticede kendi haklarını savunamamaktalar. Bu gruba Rusya’da faaliyet gösteren şirketler aracılığıyla göç eden kadınlar da ait edilebilirler. Bu şirketler genelde gündelik temizlik işlerinde, tarım ve turizm sektöründe ucuz işçi çalıştırmak isteyen yurtdışındaki işverenlere arabuluculuk yapmaktadırlar. Kendi resmi evrakları ile göç etmiş birçok kadının daha sonra işveren ile resmi anlaşması olmamakta ve emeği karşılığında yerlilere nazaran düşük ücretle çalışmaya zorlanmaktalar.

Yukarıda belirtildiği üzere Rus kadınları Türk vatandaşlığına geçerek yasal statü kazanmak için sahte evlilikler gerçekleştirmektedirler (Kaşka, 2005-2006:69).

Sahte, bir diğer tanımı ile anlaşmalı veya formalite olarak yapılan evliliklerde çiftlerin ortak bir hayat isteği yoktur ve erkekler için para kazanmak, kadınlar için ise vatandaşlık hakkı kazanmak önemlidir (Knapp, 1943:424’den aktaran Dedeoğlu, 2011:145).

Yapılan sahte evliliklerin artması sonucu Türkiye Cumhuriyeti Devleti 2003 yılında 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na 4866 sayılı “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile değişiklik yapmıştır. Kanun değişikliğinden önce Türk vatandaşı ile evlenen yabancı bir kadın 1 ay içerisinde ilgili makama Türk vatandaşlığını seçtiğini bildirerek başka herhangi bir koşul aranmadan Türk vatandaşı olabiliyordu. Kanun

değişikliğinden sonra ise yabancı kadın veya erkek ayırım yapılmaksızın en az 3 yıl evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devam kaydı ön koşul olarak getirilmiştir (Sargın, 2004:27-32).

Kanun değişikliğinin ardından Türkiye’de evlilik yoluyla vatandaş olan göçmenlerin sayısı 2003 yılında 6912 iken, 2004 yılında 528’e düşmüş, 2005 yılında tekrar artış gözlemlenerek rakam 1274’e yükselmiştir (Dedeoğlu, 2011:146).

c) Yasadışı yol – bu yol kadınların sahte evraklarla yurtdışına göç etmesidir. Genelde arabulucular ülke sınırını geçmek için anne-baba onayı gerekmesin diye, küçük kızların yaşını sahte evraklarla büyük göstermektedirler. Bu kızlar genel olarak seks endüstrisinde çalıştırılmaktadırlar (Рязанцев, 2007:5).

Türkiye Cumhuriyeti devleti yasalarına göre ise Ruslar Türkiye’de 180 gün içerisinde toplam 90 günü geçmemek kaydıyla 60 gün kalabilmektedirler. Yani vize almadan Türkiye’ye giren bir Rus vatandaşı 60 gün çıkış yapmadan ve ikamet izni almadan ülkede kalabilir, bu süre dolmadan ise tekrar çıkış giriş yapmalı veya ikamet izni almalıdır. 11 Nisan 2014 tarihinde çıkan yasa ile birlikte yabancılara Genel Sağlık Sigortası zorunluluğu da getirilmektedir (<http://www.t4danismanlik.com>).

Bunun yanı sıra, Rus vatandaşların Türkiye’ye vizesiz ve pasaportsuz giriş yapabilmeleri konusu da gündemdedir. 26.03.2017 tarihinde Antalya’nın Konyaaltı ilçesinde Antalya’da yaşayan Ruslarla bir araya gelen Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlit Çavuşoğlu, Rus vatandaşların Türkiye’ye pasaportsuz giriş yapabilmeleri için görüşmelerin yürütüldüğünü söyleyerek, artık havalimanlarında kimliklerin okunması için cihazların kurulduğunu aktarmıştır (<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201703271027812049-cavusoglu-rusya-turkiye-pasaport/>).

Çavuşoğlu, Rusların Türkiye’de vizesiz 60 gün değil, 90 gün kalmak istediklerinin ve bu uygulamayı sağlamaya çalıştıklarının da altını çizmiştir (<http://www.ahaber.com.tr/gundem/2017/04/23/ruslarin-turkiyede-90-gun-kalmasin-saglayacagiz>).

Eski Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu bir Rusya ziyareti sırasında Rus kadınlarının Türk aile yapısına uygun oldukları, Rus gelin sayısının ülkede artmasını istediğini aktarmıştır. O dönemde hala yasak olmasına rağmen bir Türk diplomatın Rus kadınla evlenmesine devlet izin vermiştir. Türk yetkililer bu konuda sessizliklerini korusalar da bu izinden sonra Türkiye vatandaşı bir erkekle evliliğin 2. haftasında hak kazanılan Türkiye vatandaşı olma süresi 3 yıla yükseltilmiştir

(<https://sobesednik.ru/incident/20120922-pochemu-russkie-begut-v-turtsiyu>).

5. Türkiye'deki Rus Okul ve Kadınların Kurmuş Oldukları Dernekler

Artan karma evliliklerle Ruslar artık Türkiye'de misafir olmaktan çıkmış, ev sahibi olmuşlar diyebiliriz. Örneğin, Antalya ilinde Moskova Çocuk Parkı ve Antalya'nın Konyaaltı ilçesinde kültürleri birleştiren Dostluk Parkı gibi özel alanlar açılmaktadır.

Türkiye'de yabancıların eğitim kurumlarından yararlanma, hatta kendilerinin yeni bir eğitim kurumu açma hakları vardır. Açılan bu kurumlar bazen sadece yabancılara yönelik olan "*Milletlerarası öğretim kurumu*" statüsünde olabilmektedir.

İstanbul'daki Rus Başkonsoloslugu nezdinde de Rus Okulu faaliyet göstermektedir. Rusya'da Özel Okullar Birliği'ne bağlı olan Özel Rusya Uluslararası Okulu'na sadece Antalya'da yaşayan Rusya Federasyonu vatandaşı anne-babanın çocukları değil, aynı zamanda annesi Rus, babası Türk olan çocuklar ve eski SSCB ülkelerinden göç eden vatandaşların çocukları kayıt yaptırmaktadırlar. Okulda zorunlu eğitim 9 yıldır. Okul müdürü Viktor Bikkenev 2016 yılında Antalya'nın Konyaaltı ilçesinde Eduant Eğitim Kampüsü açarak Uluslararası Turizm Akademisi, Özel Rusya Uluslararası Okulu ve Anaokulu'nu tek çatı altında birleştirmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/antalyada-10-milyona-mal-olan-rus-okulu-acildi-40092290>).

Eylül 2014 tarihinde kurulan, Rus müfredatına uygun eğitim veren bir diğer okul Alanya'da faaliyet gösteren Özel Klassika-M Okulu'dur (<http://www.haberler.com/antalya-daki-rus-okulunda-ders-zili-caldi-8746665-haberi/>).

Okulların yanı sıra, dernekler de Rus göçmenler için önemli kurumlar arasında yer almaktadırlar. Dünya genelinde göçmenler, göç ettikleri ülkenin bu hakkı vermesi durumunda dernek kurabilmektedirler. Türkiye'de 23 Mart 2004 tarihli Dernekler Kanunu'na göre, yabancıların dernek kurma ve dernek üyesi olma hakları vardır (Deniz ve Özgür, 2010:22).

Türkiye'ye göç etmiş büyük çoğunluğu kadın olan Ruslar tarafından İstanbul, Ankara, Antalya ve Alanya'da dernekler kurulmuştur.

Türkiye'de faaliyet gösteren ve kurucu başkanı kadın olan derneklerden bazıları aşağıdakilerdir:

- Alanya Rus Dili Konuşanlar İş birliği ve Dayanışma Derneği (ARDİD) Başkanı **Tatyana Ribkina**
- Alanya Rus Dili Konuşanlar İş birliği ve Dayanışma Derneği Başkanı **Anjelika Anjela**
- Alanya Rus Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı **Ekaterina Gündüz**
- Alanya Uluslararası Eğitim ve Danışmanlık Enstitüsü (EDURUS) Başkanı **Elena Sautivanova**
- Antalya Yabancılar Arası Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı **İrina Okay**
- Rus Kültür Derneği- **Larissa Lutkova Türkkkan** (Ankara)
- Rusya Dostluk ve Kültür Derneği Başkanı **Marina Sorokina** (Antalya)
- Rusya Sosyal ve Hukuki Destek Merkezi Başkanı **Yelena Uzman** (İstanbul)
- Türk-Rus Kültür Derneği Başkanı **İrina Balcı** (İstanbul)

Genel olarak bu derneklerin bünyesinde dil kursları faaliyet göstermekte, resmi ve dini bayramlarda sergiler, farklı etkinlikler düzenlenmektedir. Bir

danışma-dayanışma merkezi fonksiyonunu da üstlenen derneklerde Rus göçmenlere gerekli bilgiler verilmektedir.

SONUÇ

Eski Sovyetler Bloğu ülkelerinden, özellikle de Rusya'dan Türkiye'ye göçün sebepleri ilk yıllar ülkelerindeki ekonomik şartlardan kaçış, daha iyi bir gelecek beklentisi olduysa da yıllar geçtikçe bu göçlerin sayısı yapılan evliliklerle artmaya başladı. Türkiye'de bu durum öyle bir düzeye yükselmiştir ki neredeyse bir ailede birkaç Rus gelinin olması yadırganmaz hal almıştır.

Son 10 yılda Rus kadınların Türk erkeklerle yaptıkları evlilikler sayesinde olumsuz imajdan kurtuldukları, toplumda daha olumlu muamele gördükleri, ailelerin Rus gelinleri önyargısız kabul ettikleri söylenebilir.

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişki, ikili düzeyden daha ileri bir ilişkidir. Bu iki devlet arasında meydana gelebilecek herhangi bir sorun bölgesel gerilim, küresel rekabet ve uluslararası sorun niteliği kazanmaktadır. Ayrıca, iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan gerilimler hem Rusya'da iş yapan ve Rus kadınlarla orada evlilik yapmış Türkleri, hem de Türkiye'de bulunan Rusları olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'deki Rus kadınların karşılaştıkları ilk sorun dil engelidir ki bu nedenle Türkiye'de hukuki olarak kendisinin ve çocuğunun haklarını savunamayan Rus kadınların sayısı çok.

Hal hazırda net olmayan verilere göre Türkiye'de 200 bin Rus-Türk evliliği vardır. Bu evliliklerde neredeyse hepsinde kız taraf Rus, erkek taraf

Türk'tür. Kayıt dışı yaşayan, çalışan, evliliklerini resmileştirmeyenler olduğundan dolayı net rakamın çikartılması mümkün değildir.

Kaynakça

- Çakmak, S. (2010). Değişen Hayatların Görünmez Sahipleri: Göçmen Kadınlar. *Fe Dergisi*, 2(2), 50-64.
- Danış, D. *Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bir Bakış*. Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Ders 13, Sayfa 3, 14.
- Dedeoğlu, S. & Gökmen, Ç.E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma. Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Elif Yayınevi.
- Deleon, J. (1990). *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar (1920-1990)*. İstanbul: İstanbul Kütüphanesi Yayınları.
- Deniz, A. & Özgür, E.M. (2013). Antalya'daki Rus Gelinler: Göçten Evliliğe, Evlilikten Göçe. *Sosyoloji Dergisi*, (3)27, 151-171.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da Yaşayan Türklerin Türkiye ile Bağları ve Evlilik Göçü. *Bilig Dergisi*, Sayı 71, 179-204.
- Gökbayrak Ş. (2006). Uluslararası Göçler Ve Kadın Emeği. *Çalışma Ortamı Dergisi*, Sayı 86.
- İçduygu A. & Sirkeci İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,
- İlkkaracan, P. & İlkkaracan, İ. (1998). *1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç. 75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Kaşka, S. (2005-2006). Migration Research Program At The Koch University. *The New International Migration and Migrant. Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers.*
- Özer İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme.* Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgür, M. & Aydın O. (2010). Türkiye’de Kadın Evlilik Göçü. *e-Journal of News World Sciences Academy*, (5)1, 18-31.
- Sargın, F. (2004). Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (53)1, 27-63.
- Tekelioğlu, M., Doğan, A. & Çelebi, F. (2005). *Türkiye’de Göç Politikalarının Gelişimi ve Mevcut Durum.* İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu, 29-30 Mayıs 2005 - Ankara.
- Toprak, Z. (1992). İstanbulluya Rusya’nın Armağanları: Haraşolar. *İstanbul Dergisi*, Sayı 1, 72-79.
- Ulu, C. (2013). 1. Dünya Savaşı Sürecinde İstanbul’da Yaşanan Sosyal ve Ahlaki Çözülme. *Tarih Dergisi*, (2)58, 87-129.
- Ulutaş Ç.Ü. & Kalfa A. (2009). Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri. *Ankara Üniversitesi KASAUM Fe Dergisi*, (1)2, 13-28.
- Yılmaz, C. (2009). Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (14)21, 221-232.
- Ризаева, Р. (2008). Очерк: «Русские в Стамбуле: взгляд изнутри (социологический срез)» из книги «Российские Соотечественники В Турции: История и Современность». Стамбул.
- Рязанцев, С.В. & Лукьянец, А.С. (2016). Эмиграция Молодежи из России: Формы, Тенденции и Последствия. *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия общественных наук.*

Рязанцев, С.В. (2007). Миграция женщин из России за рубеж: тенденции, формы, последствия. *Российский Фонд Фундаментальных Исследований (РФФИ)*, 1-6.

İnternet Haber Kaynakları

Antalya'da 10 Milyona Mal Olan Rus Okulu Açıldı. 5 Haziran 2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/antalyada-10-milyona-mal-olan-rus-okulu-acildi-40092290> sayfasından erişilmiştir.

Antalya'daki Rus Okulunda Ders Zili Çaldı. 23 Eylül 2017 tarihinde <http://www.haberler.com/antalya-daki-rus-okulunda-ders-zili-caldi-8746665-haberi/> sayfasından erişilmiştir.

Antalya'nın Rus Gelinleri Evlerine Geri Döndü. 28 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/antalyanın-rus-gelinleri-evlerine-geri-dondu-40414397>, sayfasından erişilmiştir.

BM: 67 Milyondan Fazla Kişi Yerinden Edildi. 3 Ekim 2017 tarihinde <http://www.dw.com/tr/bm-67-milyondan-fazla-ki%C5%9Fi-yerinden-edildi/av-40791689> sayfasından erişilmiştir.

Çavuşoğlu: Rusların Türkiye'ye Pasaportsuz Girebilmesi İçin Çalışma Yapılıyor. 10 Temmuz 2017 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201703271027812049-cavusoglu-rusya-turkiye-pasaport/> sayfasından erişilmiştir.

Dünyada En Çok Mülteci Türkiye'de. 5 Ekim 2017 tarihinde <http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-en-%C3%A7ok-m%C3%BClteci-t%C3%BCrkiyede/a-39302017> sayfasından erişilmiştir.

Nataşa Mektupları, Türk Ve Rus Erkekleri: Kimin Sorumluluk Duygusu Daha Güçlü? 22 Eylül 2017 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/turk-ve-rus-erkekleri-kimin-sorumluluk-duygusu-daha-guclu,111319> sayfasından erişilmiştir.

Rus Kadını İle Türk Erkeği Birbirinin Aynasında; Neleri İyi, Neleri Kötü Buluyorlar? 11 Ağustos 2017 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/rus-kadini-ile-turk-erkegi-birbirinin-aynasinda-neleri-iyi-neleri-kotu-buluyorlar,266930> sayfasından erişilmiştir.

Rus Kadınının Sırrı Nerede? 11 Ağustos 2017 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/rus-kadininin-sirri-nerede,266078> sayfasından erişilmiştir.

Rus Vatandaşları Türkiye'de Ne Kadar Kalabilir? 14 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.t4danismanlik.com/rus-vatandaslari-turkiyede-ne-kadar-kalabilir/> sayfasından erişilmiştir.

Rusların Türkiye'de 90 Gün Kalmasını Sağlayacağız. 2 Ağustos 2017 tarihinde <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2017/04/23/ruslarin-turkiyede-90-gun-kalmasini-saglayacagiz> sayfasından erişilmiştir.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi. 10 Temmuz 2017 tarihinde http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf sayfasından erişilmiştir.

Yabancı Gelinler En Çok Hangi Ülkeden Geliyor? 3 Eylül 2017 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/yabanci-gelinler-en-cok-hangi-ulkeden-geliyor,284867> sayfasından erişilmiştir.

Население России: Численность, динамика, статистика. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://www.statdata.ru/russia> sayfasından erişilmiştir.

Почему русские бегут в Турцию? 5 Kasım 2017 tarihinde <https://sobesednik.ru/incident/20120922-pochemu-russkie-begut-v-turtsiyu> sayfasından erişilmiştir.